

УДК: 373.21

Сенько Любава, ст. 4 курсу педагогічного факультету; науковий керівник – к.пед.н, доцент Мельничук Л. Б. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне).

ІННОВАЦІЇ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ

***Анотація.** У статті розкрито зміст, форми та сутність інновацій, досліджено теоретико-методологічні аспекти використання інноваційних технологій в дошкільній освіті, визначено напрями та рівні впровадження у практику роботи сучасних педагогічних інноваційних технологій, узагальнені критерії оцінки педагогічних інновацій в дошкільній освіті, запропоновані сучасними вітчизняними дитячими психологами.*

***Ключові слова:** інновації, інноваційні педагогічні технології.*

***Аннотация.** В статье раскрыто содержание, формы и сущность инноваций, исследованы теоретико-методологические аспекты использования инновационных технологий в дошкольном образовании, определены направления и уровни внедрения в практику работы современных педагогических инновационных технологий, обобщены критерии оценки педагогических инноваций в дошкольном образовании, предложенные современными отечественными детскими психологами.*

***Ключевые слова:** инновации, инновационные педагогические технологии.*

***Annotation.** The article deals with the content, form and nature of innovation, analyzes the theoretical and methodological aspects of the use of innovative technology in preschools, identifies the directions and levels of implementation in practice of modern pedagogical innovative technologies, generalizes criteria for evaluating educational innovation in pre-school education offered by modern domestic child psychologist.*

***Key words:** innovation, innovative educational technology.*

Актуальність дослідження зумовлена об'єктивним прискоренням науково-технічного і соціального прогресу, який змушує дошкільню освіту гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися у загальнолюдських і національних цінностях. Основним завданням вітчизняної дошкільньої освіти є своєчасне становлення і повноцінний розвиток життєво компетентної творчої особистості з раннього дитинства [1, с. 24]. Тому актуальною стала розробка

нових форм навчальної комунікації та новітніх методів розв'язання освітніх завдань. З огляду на це роль вихователя набула нової якості. Він розвиває пізнавальні якості дошкільника, його життєву компетентність у різних соціальних інституціях. Водночас відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, яка спонукає педагога до розробок і впровадження нових новітніх освітніх технологій [3, с. 45].

Дослідники проблем педагогічної інноватики (В. Андреев, О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, А. Ніколс, І. Підласий, В Шапкін, Н. Юсуфбекова та ін.) співвідносять поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне. Зокрема, В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів, чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти.

Метою нашої статті є дослідження ролі та місця інновацій в сучасній дошкільній освіті.

Інноваційна діяльність в дошкільній освіті розглядається як процес створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувалися по-іншому (О. Савченко); як «комплексний, цілеспрямований процес створення, розповсюдження і використання новацій» (Л. Ващенко); як результат (продукт) творчого пошуку особи або колективу, що відкриває принципово нове в науці й практиці, як результат народження, формування і втілення нових ідей (В. Паламарчук); як процес і кінцевий результат інноваційної діяльності (О. Попова); як процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети (Л. Даниленко); нововведення, новаторство, створення нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, який узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів, а також новизною та оригінальністю (А. Бурова) [5; 6; 7; 8].

Відповідно до норм Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворені, застосовані чи вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція, послуги, рішення, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва, соціальної сфери. Закон дає визначення низки плюсових термінів та правильне, адекватне їхньому значенню вживання. Це допомагає грамотно організовувати і скеровувати інноваційну та експериментальну діяльність в закладах усіх ланок вітчизняної системи освіти, оскільки на практиці зустрічається чимало перекозень у цій сфері [2].

Основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новостворень у традиційну систему, що передбачає найвищий ступінь

педагогічної творчості. Суб'єктом, носієм інноваційного процесу є насамперед педагог-новатор.

Щодо класифікації інновацій, то різні автори висвітлюють це питання по-різному. Так, зокрема, К. Ангеловські визначає педагогічні інновації у змісті освіти, технології, організації, системі управління, освітній екології, а також систематичні, планові, стихійні, випадкові, спонтанні, масові, глобальні, радикальні, фундаментальні, стратегічні, зовнішні, внутрішні. О. Козлова пропонує класифікувати педагогічні інновації за типом, обсягом перетворень, об'єктом, соціальними наслідками, принципом ставлення до попереднього нововведення.

За класифікацією Т. Шамової інновації поділяються на інновації: у змісті освіти, що пов'язуються з удосконаленнями навчальних планів, програми, підручників, навчальних посібників; у технологіях виховання, навчання і розвитку учнів; в управлінні школою; інновації у функціонуванні школи – структурні зміни, внутрішньошкільних зв'язках. О. Лоуренсов, М. Поташник та О. Хомерики пропонують класифікацію інновацій на основі їх відношення до попередника і виділяють такі, які: заміщують, підмінюють, відкривають або мають характер ретровведень.

Л. Даниленко пропонує класифікувати інновації за напрямками та складовими освітнього процесу (навчання, виховання, управління). Вона поділяє інновації на масштабні – у меті, завданнях, змісті, структурі і результаті та локальні – у формах, методах і засобах освітнього процесу.

Інноваційні процеси в галузі освіти В. Сластьонін та Л. Подимова поділяють на два типи. Перший – інновації, які виникають стихійно, без глибокого розуміння всіх умов, засобів і шляхів здійснення інноваційного процесу. Такі інновації не пов'язані з науковим обґрунтуванням, здійснюються на емпіричному рівні, під впливом ситуативних вимог, вимагають глибокого аналізу з метою виокремлення їх позитивних сторін. Другий тип – інновації, які здійснюються на основі цілеспрямованої, науково-культуривованої міждисциплінарної діяльності. На думку дослідників, управління обома типами інноваційних процесів поділяється на чотири групи: науково-контрольні функції виконують наукові організації; науково-адміністративні функції – органи управління освітою; політико-адміністративні – органи влади [8].

Слід зазначити, що науковцями опрацьовані також такі питання, як причини замовлення інновацій та їх розповсюдження. Так, В. Паламарчук зазначає, що інновації зумовлюються цілою низкою суперечностей: невідповідністю між новим і старим, яка породжується як соціальними, так і педагогічними потребами політики становлення освіти (I рівень); обмеженістю в часі термінів навчання і зростання обсягу наукової інформації (II рівень); суперечністю між можливостями особистості і дійсністю, прагнення творчої особливості до пошуків нового (III рівень).

На думку В. Паламарчук, тенденція розповсюдження інновацій полягає в тому, що освіта, згідно з законами синергетики, «поглинає» інновації, змінюючись лише частково. Тому незворотної дестабілізації деструктивних змін в соціально-педагогічному середовищі не відбувається.

Процес виникнення інновацій має спірально-видний характер, і реалізуються вони не завжди, що залежить від багатьох чинників (економічних, соціальних, політичних, психолого-педагогічних та ін.).

Генетично виникнення інновацій залежить від соціальних процесів, прогресивних змін, реформ, сплесків сонячної активності та процесів в ноосфері [5; 9].

Освітні інновації, що здійснюються на сучасному етапі розвитку у вітчизняній системі дошкільної освіти, слід розглядати у змісті навчально-виховного процесу; формах, методах і технологіях виховання і навчання дошкільнят; змісті, структурі, формах і методах управління закладом освіти. Тому зміст управління інноваційним процесом у системі дошкільної освіти включає введення Базового компоненту дошкільної освіти та Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», створення авторських парціальних програм, а також доопрацювання і перевидання варіативних комплексних програм, посібників тощо. Він реалізується у формах, методах і технологіях виховання та навчання дошкільнят. Для цього широко використовуються результати творчих пошуків науковців і практиків І. Бєха, Н. Дернович, О. Трусової, Л. Шульги, О. Дронової, С. Шулешка, М. Єфименка, І. Карабаєвої та ін. Характер ретровведень мають такі інновації, як технологія саморозвитку» М. Монтесорі, Вадьдорфська; у змісті, формах і методах управління закладом освіти – запровадження модернізованих управлінських функцій керівника, опрацьованих Л. Даниленко, таких як прогностична, політико-дипломатична, менеджерська, представницька, консультативна; громадсько-державних форм управління; моніторингу; економічних методів управління тощо; в організаційній структурі закладів освіти – створення варіативних організаційних освітніх структур, таких як: школи – дитячі садки, дитячі садки – школи, центри розвитку дитини тощо.

Л. Даниленко зазначає, що в теорії педагогіки ще не розроблено технології, яка б забезпечила об'єктивність проведення такої експертизи психолого-педагогічних інновацій. Тому, на нашу думку, педагогам і керівникам ДНЗ варто скористатись критеріями оцінки педагогічних інновацій, запропонованими сучасними вітчизняними дитячими психологами та, зокрема, Т. Піроженко [4, с.15]:

1. Опора на певну концепцію, постановка певної мети і органічний зв'язок зі змістом освіти. Інноваційні технології повинні осмислюватись з позицій якісних змін, передбачати чітку відповідь на запитання: «Поліпшенню чого конкретно сприяють запропоновані зміни?»

2. Визначення місця інноваційної технології в низці інших за загальною класифікацією, спроектувавши тим самим очікуваний результат.

3. Визначення рівня інновацій (зовсім нові, досі невідомі; розгорнуті або переоформлені ідеї та дії, які набувають актуальності в певному середовищі, в певний час; педагогічні ідеї, що існували раніше, але оновлені у зв'язку зі зміною умов та завдань сучасного життя).

4. Визначення доцільності інновації. Інновацію можна вважати доцільною, якщо пріоритетною, ключовою ідеєю в ній є розвиток дитини. Всі інші мотиви, стверджує Т. Піроженко, як-от: соціальне замовлення, вимоги школи, традиції сім'ї та суспільства, догми педагогіки, віяння моди тощо слід визнати зовнішніми, другорядними. Причому під розвитком слід розуміти не просто зміни або ускладнення знань, умінь, навичок, а появу у дитини здатності до самореалізації.

5. Призначення (місія) інновацій – забезпечення наступності та змін у соціокультурному процесі життя всіх його учасників (вихованців, батьків, педагогів).

6. Характер, інновацій – продуктивний, творчий.

7. Зміст навчання – гуманізований, структурований за освітніми галузями. Інтегрований за новими і традиційними навчальними програмами.

8. Організація навчання – технології, орієнтовані на різнобічну і творчу реалізацію потенціалу особистості.

Упровадження педагогічних інноваційних, за яких можливі ефективні перетворення, потребує певних умов: досконале вивчення конкретної інновації, прийняття її особисто; адміністративна підтримка; створення психолого-педагогічної експертизи педагогічних систем та інновацій; створення розвивального середовища та системи інформаційного забезпечення інноваційного освітнього процесу (інформаційні банки освітніх інновацій, видання програм, посібників, методичних рекомендацій); опора на базисні педагогічні знання, класичну науку; критичний аналіз радикальних нововведень.

Інноваційна діяльність може стати ефективною лише за умов і в межах гуманістичної парадигми освіти; сприятиме оптимізації процесу використання інновацій, активізації творчих пошуків вихователів та керівників дошкільних закладів.

Отже, інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. У новаторській педагогіці багатогранно втілена творча сутність навчально-виховного процесу. Якщо наукова педагогіка розвиває загальні закономірності і теоретичні проблеми виховання, то новаторська творить ефективні педагогічні технології.

Таким чином, одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості дошкільного освітнього процесу на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання.

1. Оцінювання і відбір педагогічних інновацій : теоретико-прикладний аспект : Наук.-метод. посібник / за ред. Л. І. Даниленко. – К. : Логос, 2001. – 185 с.
2. Низковська О. Нормативні засади діяльності експериментальних дошкільних навчальних закладів / О Низковська // Дитячий садок. – 2009. – № 29–31 (509–511), серпень. – С. 33–35.
3. Вашенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: Монографія / Л. М. Вашенко. – К. : Тираж, 2005. – 380 с.
4. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1975. – 775 с.
5. Інноваційні пошуки в сучасній освіті / За ред. Л. І. Даниленко, В. Ф. Паламарчук; упор. Г. М. Перевознікова. – К. , 2004. – 220 с.
6. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні в ХХ ст. / О. В. Попова. – Харків : ОВС, 2001. – 256 с.
7. Інноваційні педагогічні технології: Словник-довідник / Автор-упор. І. М. Дичківська. – Рівне : РДГУ, 2003. – 43 с.
8. Бурова А. Педагогічні інновації в дошкільній освіті / А. Бурова. // Дошкільне виховання. – 1999. – № 7. – С. 5–6.
9. Підласий І. Педагогічні інновації / І. Підласий // Рідна школа. – 1998. – № 12. – С. 2–4.
10. Даниленко Л. Основні проблеми освітньої інноватики в сучасній теорії і практиці / Л. Даниленко // Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи: Зб. наук. пр. – К.: Логос, 2000.– Вип. 3. – С. 6–11.
11. Слостєнин В. А. Педагогика: инновационная деятельность / В.А. Слостєнин. – М. : Магистр, 1997. – 224 с.
12. Паламарчук В. Ф. Системний підхід до впровадження педагогічних ідей у практику роботи школи / В.Ф. Паламарчук // Радянська школа. – 1987. – № 12. – С. 16–20.
13. Педагогічні новації в роботі дошкільних закладів / ред. В. Кузьменко. – К. : Навчальні посібники, 1999. – 44 с.
14. Реалізація інноваційної практики в дошкільному навчальному закладі: психологічний аспект / За заг. ред. С. Д. Максименка. – Запоріжжя: ЛППС, 2004. – 128 с.
15. Піроженко Т. Педагогічні інновації: критерії оцінки / Т. Піроженко // Дошкільне виховання. – 2000. – № 8. – С. 3–4.